

РЕШЕНИЕ

№ 180

гр. София, 22.02.2024 г.

В ИМЕТО НА НАРОДА

АПЕЛАТИВЕН СЪД - СОФИЯ, 10-ТИ ГРАЖДАНСКИ, в публично заседание на девети февруари през две хиляди двадесет и четвърта година в следния състав:

Председател: Цветко Лазаров

Членове: Ралица Димитрова
Нина Стойчева

при участието на секретаря Таня Ж. Петрова Вълчева
като разгледа докладваното от Ралица Димитрова Въззивно гражданско дело
№ 20231000501402 по описа за 2023 година

Производството е образувано по въззивна жалба на Ю. Р. А. срещу решение № 1397/20.03.2023г. на СГС, ГО, 18 състав, постановено по гр.д. № 8410/22г. в частта, в която е отхвърлен искът ѝ с правно основание чл.2б от ЗОДОВ във вр. с чл.6, пар.1 от ЕКЗПЧОС.

Срещу същият съдебен акт е постъпила въззивна жалба и от Прокуратура на РБългария в частта, в която предявеният иск е уважен.

Жалбоподателят – ищец излага, че в обжалваната от него част първоинстанционното решение е неправилно и необосновано. Постановено е в противоречие на стандартите на ЕСПЧ за остойностяване на неимуществените вреди от нарушение на чл.6, пар.1 от ЕКЗПЧОС. Съдът не е обсъдил изложените в исковата молба аргументи относно размера на претендираното обезщетение. Определеното такова не е справедливо и не отговаря и на практиката на съдилищата в страната. Сочи, че продължителността на досъдебното производство по отношение на „възродителния процес“ е извън разумен срок. Позовава се на предубеденост на наблюдаващият прокурор на разследването. Първоинстанционният съд е следвало да констатира целенасоченото бавене

на досъдебното производство и неизпълнение на мерките, определени в чл.369 от НПК. Не е съобразена изтеклата абсолютна давност за определяне на размера на обезщетението от забавяне на делото. По отношение на разследваното престъпление тя е изтекла на 13.12.2000г. В тази връзка практиката на ЕСПЧ е, че загубата на възможности, причинена от разглеждане на делото в разумен срок е основание за присъждане на обезщетение за неимуществени вреди. Неправилно и необосновано съдът е отхвърлил претенцията за законна лихва за периода от 09.08.2019г. до 08.08.2022г. Изложил е мотиви, че едва в производството по чл.2б ЗОДОВ съдът установява забавяне на делото и нарушаване на разумния срок за приключването му. Въззивникът се позовава на практика на ВКС в тази връзка.

Затова моли въззивния съд да отмени решението на СГС в обжалваната част и да постанови друго, с което да го уважи изцяло.

Жалбоподателят – ответник поддържа, че в обжалваната от него част първоинстанционното решение е неправилно, незаконосъобразно и необосновано. Неправилно е прието, че са налице предпоставките за ангажиране на отговорността на Прокуратурата. Сочи, че разпоредбата на чл.2б от ЗОДОВ е в сила от 15.12.2012г. и няма обратно действие. Ищецът не е уточнила и конкретизирала кое конкретно процесуално-следствено действие не е извършено в разумен срок от негови органи. Претенция, основана на действия, преди влизане в сила на горната разпоредба, е недопустима. Въззивникът твърди, че не е налице абсолютна процесуална предпоставка за допустимостта на иска, посочена в чл.8, ал.2 от ЗОДОВ. Ищецът не е иницирал процедурата по чл.60а-чл.60м от ЗСВ. В жалбата се сочи, че не е съобразен чл.6, ал.1 от ЗОДОВ- при смърт на увредения правото му на обезщетение се наследява, ако е било предявено пред съда от него. А. А. не е предявил правото си на обезвреда и не е осъществил фактическият състав по ЗОДОВ. Ищецът Ю. А. не притежава активна процесуална легитимация. Жалбоподателят излага съждения за недоказаност на иска и за завишено по размер обезщетение, което е присъдено на ищеца.

Затова моли въззивния съд да отмени решението на СГС в обжалваната част и постанови друго, с което да отхвърли изцяло предявения иск или да намали размера на присъденото обезщетение.

Страните не са депозирали писмен отговор по всяка от жалбите.

Съдът, след като обсъди събраните по делото доказателства в първоинстанционното и въззивно производство по реда на чл.235 от ГПК, намира за установено следното от фактическа и правна страна:

Съдът е сезиран с иск по чл.2б от ЗОДОВ. В исковата молба ищецът Ю. А. твърди, че е наследник на пряко пострадад от престъпленията, които са предмет на разследване по сл.д. № 1/91г. по описа на ПВС, преобразувано в сл.д. № 780-П/98г. по описа на ВОП-София , а сега ДП № П-048/99г. по описа на ВОП- София. Сочи, че съпругът ѝ е починал на *****г. и на основание чл.74, ал.2 от НПК правата му на пострададо лице са преминали върху нея, като негов наследник. Поддържа, че и в лично качество е пострадад от престъплението, което се разследва по горното досъдебно производство. И тя също има качеството на пострададо лице по чл.74, ал.1 от НПК. Сочи, че съпругът ѝ А. А. е бил задържан и лишен от свобода в лагера Белене от 05.03.1985г. до 09.05.1986г. След това от 10.05.1986г. до 30.03.1988г. е бил лишен от свобода в с. Ружинци, обл. Видин. Преди задържането той е бил подложен на психически и физически натиск да доноси на държавна сигурност. След освобождаването му от с. Ружинци наблюдението върху него е продължило. През 1989г. са напуснали принудително Република България. След неговото принудително лишаване от свобода без да е извършил или осъден за престъпление, семейството им е било разделено. Били са лишени от правото на личен и семеен живот, правото на достойнство и зачитане на личния интегритет. Съпругът ѝ е бил лишен от възможност да работи и добива трудови доходи, а е полагал принудителен безплатен труд. Били са лишени от здравни грижи. Ищецът твърди, че разследването по сл.д. № 1/91г., преобразувано в сл.д. № 780-П/1998г. на ВОП- София и ДП № П-048/99г. на ВОП-София е продължило повече от 30 години, което е прекомерно. Делото е забавяно необосновано, което е равносилно на отказ до правосъдие. Прекомерната продължителност представлява нарушение на правото ѝ по чл.6, пар.1 от ЕКЗПЧОС за разглеждане и приключване на делото в разумен срок като пострадад от деянието, предмет на разследването. За забавянето отговорността е на прокуратурата, която е господар на досъдебната фаза на процеса. Тя е надлежния ответник по предявения иск. Ищецът сочи, че приключването на

делото и наказването на виновниците за т.нар. „възродителен процес“, е било от изключителна важност за съпругът ѝ, както и за нея. Поради забавянето на делото са били лишени от възможността да потърсят справедливо репарирание на причинените им имуществени и неимуществени вреди от престъплението като граждански ищци. Позовава се на практика на ЕСПЧ. Затова претендира обезщетение за неимуществени вреди лично за себе си като пострадало лице и като наследник на съпруга ѝ. Затова моли съда да осъди ответника да ѝ заплати 120 000лв. обезщетение за неимуществени вреди, в едно със законната лихва, считано от три години преди предявяване на иска до окончателното изплащане на сумата. Претендира разноски.

В депозиран писмен отговор в срока по чл.131 от ГПК ответникът Прокуратура на Република България прави възражение за недопустимост на иска на три основания. Първото е свързано с приложението във времето на чл.26 от ЗОДОВ, който е влязъл в сила на 15.12.2012г. и няма обратно действие. В посочения в исковата молба период не е било признато от закона защитимо право на обезщетение от неспазване на разумен срок. Второто основание е свързано с чл.8, ал.2 от ЗОДОВ. Ищецът не е подал заявление по реда на чл.60а-чл.60м от ЗСВ, което е обстоятелство, обуславящо недопустимост на иска. Третото основание е свързано чл.6, ал.1 от ЗОДОВ. Спорен разпоредбата при смърт на увредения правото на обезщетение за неимуществени вреди се наследява, само ако е било предявено пред съда от него. Прави възражение за нередовност на исковата молба поради неразграничаване на претендираното обезщетение- за вреди лично за нея и като наследник на починалия ѝ съпруг. Счита иска за неоснователен, а претендираното обезщетение е прекомерно по размер.

Не е спорно по делото, че ищецът и А. Я. А. са били съпрузи като са сключили граждански брак на 24.11.1973г.- удостоверение за граждански брак от 24.11.1973г.

Не е спорно, че по отношение на А. А. с български имена А. Я. А. е била взета принудителна административна мярка- принудително установяване в Белене за период от две години- заповед от 05.03.1985г. на Министъра на вътрешните работи.

Със заповед от 19.03.1986г. му е наложена нова принудителна административна мярка – принудително установяване в с. Ружинци, окръг

Видин. Във връзка с това принудително заселване са представени и приети писмени доказателства.

Безспорно е, а и от удостоверение за идентичност на имена, издадено от Република Турция и удостоверение за идентичност на лице с различни имена, издадено от кметството на с. *** се установява, че имената Ю. Р. А., Ю. Я. и Ю. Р. А. са на едно и също лице.

Не се оспорва, че А. Я. А. е починал на *****г. и е оставил като законни наследници ищецът и три деца.

Не е спорно, че за престъпление по чл.162, ал.1 от НК е образувано дело № 1/1991г., а сега ДП № II-048/99г. на ВОП-София. Като обвиняеми лица са били привлечени Т. Ж., Д. С., П. М., Г. А., П. К.. Изцяло производството по него е било прекратено с постановление от 31.05.2022г. на ВОП-София. Този акт е бил обжалван. Във връзка с това досъдебно производство са представени постановления за привличане на обвиняеми и обвинителен акт.

В хода на съдебното дирене са събрани гласни доказателства.

Свидетелят Ю., дъщеря на ищеца, изявява желание да свидетелства. Излага показания относно преживяванията на семейството по време на мерките взети срещу баща ѝ, за безпокойството им, за емоционалното състояние на ищеца в миналото и към настоящия момент, за това как са приели установяването на бащата на свидетеля в лагера Белене.

Свидетелят И. заявява, че познава ищеца и починалия ѝ съпруг. Заедно са били в концлагера Белене. Заявява, че двамата са се притеснявали от забавянето на делото във Военна прокуратура.

Съдът кредитира показанията на свидетелите като основаващи се на лични впечатления за фактите, които излагат. Тези на свидетеля Ю. ги преценява при условията на чл.172 от ГПК поради близкото родство между нея и ищеца, но ги счита за достоверни и убедителни.

При тези доказателства първоинстанционният съд е уважи предявения иск частично като е присъдил обезщетение за неимуществени вреди в размер на 15 000лв.

Пред настоящата инстанция са приети приложените към жалбата на Ю. А. документи. Съдът счита, че този, озаглавен „Преглед на практиката във връзка с размера на обезщетенията по чл.2б от ЗОДОВ“, няма характер на

писмено доказателство и пряко отношение към предмета на спора, поради което не следва да го обсъжда и съобразява при постановяване на въззивното решение. Второто доказателство е извадка от Евростат, представен на чужд език и отново е във връзка с размера на обезщетението, поради което също не следва да бъде взето предвид от съда.

При така установената фактическа обстановка от правна страна съдът приема, че предмет на разглеждане е иск по чл.2б от ЗОДОВ.

Въззивният съд се произнася служебно по валидността на първоинстанционното решение, по допустимостта му в обжалваната част, а по отношение на правилността му е обвързан от основанията, посочени в жалбата- чл.269 от ГПК, с изключение на допуснато нарушение на императивна материалноправна норма.

Обжалваното решение е валидно и допустимо.

По правилността му.

Разпоредбата на чл.2б от ЗОДОВ създава национален механизъм за репарирание на вредите, които са възникнали за физически или юридически лица от нарушение на правото на разглеждане на делото в разумен срок съгласно чл.6, пар.1 от КЗПЧОС.

Надлежна процесуална легитимация има всяко лице, което твърди, че е претърпяло вреди от нарушено право на разглеждане и решаване на делото в разумен срок, което чл.6, пар.1 от ЕКЗПЧОС му признава, въпреки че, не е обвиняем, пострадал или ощетен от престъплението. По основателността, а не по допустимостта на иска е въпросът дали това лице попада в персоналния обхват на чл.2б от ЗОДОВ.

Правото на обезщетение възниква тогава, когато физическото или юридическото лице приеме и заяви пред съда, че едно дело – гражданско или наказателно, включително и досъдебно производство, не е разгледано и решено в разумен срок, и от това то търпи вреди. Разпоредбата на чл.2б от ЗОДОВ е материалноправна и няма обратно действие, но се прилага за всички искове, които са предявени на това основание след приемането ѝ.

Ирелевантно е, че правоимащият не е посочил кое конкретно действие не е извършено в разумен срок, защото законът не изисква такова разграничение. Националният законодател е възприел използваният в разпоредбата на

чл.6, пар.1 от ЕКЗПЧОС термин „дело“, който обобщава гражданския или наказателния процес като съвкупност от процесуални действия на съда и страните. Затова предявеният иск е допустим и има своята правна квалификация в чл.2б от ЗОДОВ във вр. с чл.6, пар.1 от ЕКЗПЧОС. С оглед на това и на твърденията в исковата молба Ю. А. е активно материално легитимирана да предяви иск с такова правно основание.

Искът е допустим независимо, че не е проведена административната процедура, предвидена в Глава Трета „А“ на ЗСВ, доколкото досъдебното производство не е приключило в влязъл в сила акт- постановление на прокуратурата.

Нормата на чл.2б, ал.2 от ЗОДОВ посочва критериите, въз основа на които съдът да прецени дали има допуснато нарушение на разглеждането и решаването на едно дело във времето. Те включват общата продължителност на производството, включително и инстанционния контрол на съдебния акт по съществото на спора, фактическата и правна сложност на делото, поведението на страните в процеса и на компетентните органи, както и други факти, имащи значение за правилното решаване на спора. Т.е. извън тези критерии съдът, който разглежда иск за вреди по чл.2б от ЗОДОВ, може да съобрази и всички други факти и обстоятелства, попречили за приключване на делото в разумен срок.

Пасивно легитимиран да отговори по иска е органът, който е допуснал нарушението, като процесуален субституент на Държавата. В случая е Прокуратурата на РБългария, която според националното право ръководи досъдебното производство.

Предмет на иска по чл.2б от ЗОДОВ е гражданско право или задължение, засегнати пряко от производството, което не е разгледано или решено в разумен срок.

Според практиката на ЕСПЧ има силна, но оборима презумпция, че неразумната продължителност на производството води до неимуществени вреди. Тя се отнася както спрямо физическите, така и спрямо юридическите лица.

Жалбоподателят- ищец Ю. А. се позовава на нарушени нейни граждански права- правото на личен и семеен живот, правото на достойнство

и зачитане на личния интегритет, право на здравни грижи, право на съпругът ѝ да работи и добива трудови доходи, засегнати от продължилото повече от 30 години дело №1/91г., преобразувано в сл.д. № 780-П/98г., а сега ДП № П-048/99г. на ВОП-София. Тя не е пряко засегната от превантивни административни мерки по ЗНМ/отм./, както и от горното досъдебно производство. За нея не са възникнали преки вреди, които да бъдат обезщетени в настоящия процес. Претендираните такива са опосредени от предприетите спрямо съпругът ѝ мерки във връзка с „възродителния процес“ от лицата, привлечени като обвиняеми по дело № 1/1991г. на ПВС. Ищецът не е включена в списъка към Решението на Народното събрание, публикуван в Дв бр.44/01.06.1990г.

Тя не е активно легитимирана да предяви иск за чужди неимуществени вреди, освен ако те вече не са били заявени в гражданския процес. Съгласно Р № 96/08.02.2021г. по т.д. № 1970/19г., ВКС, I т.о. и Р № 1528/20.06.1972г. по гр.д. № 567/72г. на ВС, I г.о. наследниците на пострадал при непозволено увреждане, каквото в случая е неразглеждането и решаването на делото в разумен срок, не могат да предявят иск за обезщетение на неимуществени вреди, претърпени от техния наследодател, тъй като този иск е личен. Единствено обектът на въздействието при деликт може лично да прецени дали са му причинени или не такива. Този иск е с оглед на личността на увредения, поради което само той може да поиска репарирание на своите морални болки и страдания. Правото на увредения от деликт за обезщетение на вредите не може да премине по наследствено правоприемство, защото то е неимуществено по своя характер. Наследяват се само имуществените права и задълженията.

Поради изложеното предявеният иск е неоснователен. Тъй като неимуществените вреди са заявени глобално с исковата молба, то и въззивният съд приема, че трябва да отмени първоинстанционното решение и го отхвърли изцяло без да обезсилва решението в една част.

По разноските.

На страните не се дължат разноски.

Воден от горното, съдът

РЕШИ:

ОТМЕНЯ решение № 1397/20.03.2023г. на СГС, ГО, 18 състав, постановено по гр.д. № 8410/22г. и вместо него ПОСТАНОВЯВА:

ОТХВЪРЛЯ иска, предявен от Ю. Р. А., с. *** и със съдебен адрес: гр. София, ул. „Три уши“ № 6а, бл.5, ет.2, офис 10 чрез адв. Е. Ф. срещу Прокуратура на Република България, гр. София с правно основание чл.2б от ЗОДОВ като неоснователен.

Решението подлежи на обжалване пред ВКС в едномесечен срок от съобщението до страните.

Председател: _____

Членове:

1. _____

2. _____